

ساختارهای حمایتی از تولیدکنندگان محتوا، در دستورالعمل بازار منفرد دیجیتال اروپا و رویکرد لایحه جدید مالکیت‌های ادبی، هنری و حقوق مرتبط ایران نسبت به آنها

سعید حبیبی*
میثم رضائی**

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۷/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۵/۰۶

چکیده

دستورالعمل اروپایی حقوق مؤلف در بازار یکپارچه دیجیتالی مصوب سال ۲۰۱۹ در حال حاضر آخرین دستورالعمل این اتحادیه در حوزه مالکیت فکری است. این دستورالعمل از یک سو در راستای ارائه حمایت بیشتر از تولیدکنندگان محتوا و از سوی دیگر به منظور ایجاد امکان دسترسی گسترده‌تر به آثار در محیط الکترونیک، طراحی و ارائه گردیده است. در این دستورالعمل سه ساختار حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری، امکان تعدیل قضایی قراردادهای بهره‌برداری و ارائه حقوق مرتبط به خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک قابل توجه و شناسایی است. با مطالعه تطبیقی نحوه عملکرد این ساختارها با ضوابط لایحه جدید ایران در حقوق مالکیت ادبی و هنری، قابل استنباط است که ارائه حمایت‌های مشابه در مورد آثار خارج از چرخه تجاری با به‌کارگیری پیشنهاداتی امکان‌پذیر است و همچنین ارائه حمایت‌های قراردادی به غیر از تعدیل قضایی قراردادهای در لایحه جدید ایران برای پدیدآورندگان آثار در نظر گرفته شده، اما برپایه ضوابط آن لایحه خبرگزاری‌ها دارای حقوق مرتبط نخواهند بود و این امری است که می‌تواند مورد بحث و گفتگو باشد.

کلید واژگان:

آثار خارج از چرخه تجاری، تعدیل قضایی قراردادهای، حقوق مالکیت فکری، حقوق مرتبط خبرگزاری‌ها، حمایت‌های قراردادی.

* استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

habiba@ut.ac.ir

** دانشجوی دکتری حقوق تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی دانشکده حقوق دانشگاه تهران
Meysam.rezaei@ut.ac.ir

مقدمه

امروزه با توجه به پیشرفت‌های نوین در حوزه‌های مختلف فناوری، موضوعات مرتبط با مالکیت فکری نقش غیرقابل انکاری در عرصه تجارت، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، دارند. به عنوان نمونه می‌توان به تأثیرات حقوق مرتبط با مالکیت فکری بر تجارت، در دو حوزه زیر اشاره نمود: در وهله نخست، چنین حقوقی می‌تواند در نقل و انتقال کالاهایی که موضوع حقوق مالکیت فکری افرادند، مستقیماً تأثیرگذار باشند. فرضاً اگر کالایی، موضوع حق اختراع یک مخترع باشد، آن مخترع دارای حق انحصاری در واردات و صادرات آن کالا خواهد بود و دوم نحوه تجارت خود این حقوق مالکیت فکری است. مالکیت فکری امروزه می‌تواند از ارزشمندترین دارایی‌ها برای افراد و به‌ویژه شرکت‌ها محسوب شده،^۱ از سوی دیگر، خود می‌تواند موضوع تجارت قرار گیرند. به‌طور نمونه در بحث قراردادهای انتقال فناوری بسیاری بر این باورند که اصولاً قراردادهای انتقال فناوری چیزی جز قراردادهایی مرتبط با انتقال یا اجازه بهره‌برداری از حقوق مرتبط با مالکیت فکری نیست.^۲ اما فارغ از مسائل تجاری، مقررات و سیاست‌های مرتبط با حقوق مالکیت فکری همچنین نقش عمده‌ای در حمایت از تولیدکنندگان دانش و محتوا و به تبع آن در تولید علم و پیشرفت کشورها دارند؛ به همین ترتیب انتظار می‌رود ارائه چنین حمایت‌هایی در سطح بین‌المللی و جهانی نیز نقش مشابهی در رشد علمی و فرهنگی در سطح جهانی داشته باشد.

اهمیت این مسائل باعث شده است تا موضوعات مرتبط با مالکیت فکری هم در سطح داخلی و هم در سطح بین‌المللی به‌طور خاص مورد توجه قرار داشته باشند. در این میان، اتحادیه اروپا نیز با توجه به نقش و تأثیر مهم حقوق مالکیت فکری در تجارت و همچنین نقش آنها در توسعه

۱. آنچنان که امروزه ۴۵ الی ۷۵ درصد ارزش شرکت‌های بزرگ مرتبط با دارایی‌های هستند که در ارتباط با حقوق مالکیت فکری است، و چنین شرکت‌هایی نقش مهمی در توسعه پایدار دارند.

European Commission, **Single Market Act Twelve levers to boost growth and strengthen confidence**, 2011, available at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52015DC0614> (last visited 1/02/2020), p. 8

۲. رهبری، ابراهیم، **حقوق انتقال فناوری**، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۹۶، ص ۸۶.

و پیشرفت علمی و فرهنگی کشورها، سعی دارد تا با یکسان‌سازی و افزایش استانداردهای حقوق کشورهای عضو در زمینه حقوق مالکیت فکری به کارایی این حقوق بیفزاید. در همین راستا، یکی از آخرین تلاش‌های اتحادیه اروپا در این حوزه ارائه دستورالعمل پیشنهادی کپی‌رایت در بازار منفرد دیجیتال ۲۰۱۶^۱ است که من بعد از آن تحت عنوان دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ یاد می‌کنیم.^۲

ایران نیز به این موضوعات توجه داشته و علاوه بر پیوستن به توافق‌نامه‌های بین‌المللی مرتبط با حقوق مالکیت فکری، در به‌روزرسانی قوانین خود در این حوزه نیز اهتمام داشته است.^۳ در ادامه، این تلاش‌ها و با هدف به‌روزرسانی و یکپارچه‌سازی قوانین مرتبط با مالکیت ادبی و هنری قانون‌گذار ایرانی لایحه‌ای را با عنوان لایحه حمایت از مالکیت‌های ادبی و هنری و حقوق مرتبط^۴ پی‌ریزی نموده است که در حال بررسی و طی مراحل تصویب خود است.

در این تحقیق برآنیم تا از طریق مطالعه تطبیقی و تحلیل نتایج حاصل از آن، ابتدائاً مهم‌ترین ساختارهای حمایتی‌ای را که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ معرفی شده‌اند، شناسایی کرده، سپس رویکرد لایحه جدید ایران را نسبت به آنها تعیین نماییم. البته بعد از انجام این مهم موضوع دیگری که می‌تواند مورد پرسش و بررسی قرارگیرد، آن خواهد بود که آیا حمایت‌های ارائه شده در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ براساس نهادها و ضوابط موجود در لایحه جدید ایران نیز قابل ارائه است یا خیر؟

برای پاسخگویی به این پرسش‌ها، در آغاز برای شناخت بهتر دستورالعمل‌های اروپایی و نقش این‌گونه دستورالعمل‌ها در یکسان‌سازی حقوقی در آن منطقه به‌ویژه در حوزه حقوق مالکیت فکری و به‌طور کلی نوع قانون‌گذاری در سطح اتحادیه اروپا و سیاست‌های آن اتحادیه در حوزه مالکیت فکری به‌طور خلاصه مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت و سپس به

1. Proposal for a Directive on copyright in the Digital Single Market- 2016.

۲. دستورالعمل مذکور در سال ۲۰۱۶ پیشنهاد و ارائه گردیده و پس از طی مراحل قانونی خود مآلاً در سال ۲۰۱۹ به تصویب پارلمان اروپایی رسیده است.

۳. تصویب قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۳۸۶، و قانون حمایت از نشانه‌های جغرافیایی ۱۳۸۳ نمونه‌ای از این تلاش‌های است.

۴. از این لایحه منبعده به طور اختصار تحت عنوان لایحه جدید ایران یاد خواهد شد.

صورت مجزا سه ساختار عمده حمایتی که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ پیشنهاد شده است، شناسایی و مطرح خواهد گردید. در ادامه، رویکرد و قابلیت اعمال هر یک از این حمایت‌ها، برپایه لایحه جدید ایران مورد توجه و تحلیل قرار خواهد گرفت. این سه ساختار حمایتی عبارت‌اند از: اول حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری؛^۱ دوم راهکارهای قراردادی حمایت از پدیدآورندگان آثار و سوم حمایت از انتشاردهندگان اخبار در محیط الکترونیک که به ترتیب یادشده، در ادامه مورد بحث قرار خواهند گرفت. در انتها قابل ذکر است، به واسطه جدید بودن هر دو منبع اصلی مورد مطالعه در این پژوهش در حال حاضر ادبیات حقوقی و تحقیقات قابل توجهی در این زمینه وجود ندارد.

۱. اتحادیه اروپا و حقوق مالکیت‌های فکری

در این قسمت، پیش از پرداختن به حمایت‌های پیشنهاد شده در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶، به‌طور خلاصه به نحوه قانون‌گذاری در اتحادیه اروپا و همچنین به نقش دستورالعمل‌های اروپایی در امکان ایجاد یکسان‌سازی حقوقی در سطح این اتحادیه پرداخته شده است، در این رهگذر تبعاً جایگاه حقوقی دستورالعمل‌های اروپایی ۲۰۱۶ نیز تاحدی ملموس‌تر خواهد گردید.

به لحاظ تاریخی، درخواست تشکیل اروپای یکپارچه به زمان‌های بسیار دورتر از جنگ دوم جهانی برمی‌گردد، اما این خواست پس از پایان جنگ دوم جهانی با اهداف امنیتی و اقتصادی، پررنگ‌تر از قبل مورد توجه قرار گرفت. به‌طوری‌که چرچیل در سال ۱۹۴۷، یعنی دو سال پس از اتمام جنگ دوم، در زوربخ گفت: «ما باید یک نوع ایالات متحده آمریکایی بسازیم.»^۲ لیکن به لحاظ اقتصادی، ایجاد یک بازار بزرگ که در آن عوامل تولید و کالاها از آزادی حرکت برخوردار باشند، یا به عبارت دیگر امکان بهره‌برداری از مزایای اقتصاد بزرگ مقیاس^۳ که می‌توانست رقابت‌پذیری اقتصاد اروپا را در سطح جهانی افزایش دهد، از مهم‌ترین اهداف تشکیل اتحادیه اروپا بود.

تحقق این هدف در ابتدا نیازمند یکپارچگی حقوقی حداقلی برای تشکیل چنین بازاری بود. در همین راستا در میان کشورهای اروپایی معاهدات مختلفی منعقد گردید که اولین معاهده در میان

1. Out-of-commerce works.

2. Turner, C. *Key Fact EU Law*. London: Hodder Education, 2011, p.2.

3. Scale and Scope Advantages.

آنها، معاهده ذغال سنگ و فولاد جامعه اروپایی^۱ بود که در سال ۱۹۵۱ در پاریس منعقد گردید. در ادامه، اتحادیه اروپا پس از پشت سر گذاشتن فراز و نشیب‌های مختلف در عمل به واسطه تصویب معاهده اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۲ در زوریخ و تنفیذ آن توسط کشورهای عضو در سال ۱۹۹۳ تشکیل یافت. در حال حاضر، این معاهده همراه با اصلاحیه‌های آن از جمله اصلاحیه آمستردام، نیس و معاهده لیسبون تشکیل‌دهنده مقررات و ضوابط معاهده‌ای حاکم بر روابط کشورهای عضو اتحادیه به عنوان مهم‌ترین سطح مقررات در اتحادیه اروپا است.^۲

یکسان‌سازی حقوق مرتبط با مالکیت‌های فکری با توجه به تأثیراتی که می‌توانست در نقل و انتقال کالا و خدمات در بازار یکپارچه اروپایی داشته باشد، از ابتدا در سطح اتحادیه اروپا همگام با سایر گرایش‌ها در خصوص یکسان‌سازی حقوق در سطح اروپا مورد توجه بوده است. لیکن در آغاز حقوق مالکیت فکری در کشورهای عضو جامعه اروپا تا پیش از شکل‌گیری دستورالعمل‌های مرتبط با حقوق مالکیت فکری، عمدتاً به واسطه معاهدات جامعه اروپایی و به میزان محدودی تحت تأثیر قرار می‌گرفت. به این ترتیب که در معاهده جامعه اروپایی آزادی جابجایی کالا و حقوق رقابت تضمین شده بود و همه کشورهای عضو باید آن را رعایت می‌نمودند. از سوی دیگر، در همان معاهده استثنایی به منظور آزادی حرکت کالا و خدمات وضع شده بود و آن اینکه کشورها می‌توانستند به منظور حمایت از حقوق مالکیت فکری افراد، تا حد ضرورت و برای دستیابی به آن هدف مانع جریان آزادانه کالا و خدمات گردند.^۳ در این حوزه با توجه به برتری معاهدات اروپایی بر قوانین داخلی کشورها، حقوق مالکیت فکری در تمام کشورهای عضو تا حدی که مربوط به رعایت استانداردهای مطرح شده در معاهدات جامعه اروپایی بود ملزم به یکنواخت‌سازی بودند.

از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین تأثیرات بر حقوق مالکیت فکری به واسطه اصل عدم تبعیض^۴ که در معاهدات اروپایی ظهور و بروز داشت، اعمال می‌گردید. برپایه این اصل مطرح

1. European Coal and Steel Community Treaty- ECSC.

2. *Ibid*, p.2.

3. Eechoud, M. v. *Harmonizing European Copyright Law*. New York: Wolters Kluwer, 2009.

4. Non-discrimination.

شده در ماده ۷ معاهده جامعۀ اروپایی، کشورهای عضو در اتحادیه اروپا ملزم بودند تا حقوقی را که به مؤلفین و اجراکنندگان تبعه خود اعطاء کرده بودند، به اتباع سایر کشورها عضو در اتحادیه اروپا نیز اعطاء نمایند. عدم اعطای چنین حقوقی به اتباع سایر کشورها تبعیض و برخلاف معاهده جامعۀ اروپایی و نقض آن محسوب می‌گشت.^۱ البته پیش از آن هم با توجه به عضویت کشورهای اروپایی در کنوانسیون برن و این حقیقت که کنوانسیون برن نیز بر اصل رفتار ملی مبتنی بود، نتایج یکسانی به دست می‌آمد.^۲ از موارد مطرح شده برمی‌آید که حقوق مؤلفین در کشورهای عضو اتحادیه به سادگی ملزومات مقررات بالادستی معاهدات اروپایی را برآورده می‌نمودند و این معاهدات تأثیر چندانی بر یکسان‌سازی حقوق مالکیت فکری در اتحادیه اروپا نمی‌گذاشته‌اند.

اما تأثیر عمده بر یکسان‌سازی قوانین این حوزه در سطح اتحادیه اروپا نه از طریق معاهدات بلکه از طریق قانون‌گذاری‌ها^۳ در سطح اتحادیه اروپا به‌ویژه تصویب دستورالعمل‌هایی^۴ در این حوزه صورت گرفته است. اتحادیه اروپا از اواخر دهه ۸۰ شروع به قانون‌گذاری در حوزه‌های مختلف حقوق مالکیت فکری نمود تا از این طریق علاوه بر حداقل‌سازی موانع حرکت آزادانه کالا و خدمات در اتحادیه اروپا به یکسان‌سازی حقوق در حوزه کپی‌رایت در اتحادیه اروپا نیز جامه عمل بپوشاند. در میان این دستورالعمل‌ها می‌توان به دستورالعمل راجع به برنامه‌های کامپیوتری ۱۹۹۱ به عنوان اولین دستورالعمل از این نوع اشاره داشت.^۵ دستورالعمل‌های مهم دیگری نیز در این میان قابل اشاره‌اند؛ از جمله دستورالعمل یکسان‌سازی جنبه‌هایی از حقوق

1. *Ibid*, p.2.

۲. کردبیچ، مرجان، *حقوق حاکم بر آثار هنری و کنوانسیون‌های بین‌المللی*، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۰، ص ۲۶.

۳. قانون‌گذاری در سطح اتحادیه اروپا به ۵ دسته تقسیم می‌شوند: اول نظارت‌ها (Regulations)؛ دوم دستورالعمل‌ها (Directives)؛ سوم تصمیمات (Decisions)؛ چهارم توصیه‌ها (Recommendations) و پنجم نظرات (Opinions). در این میان تنها سه دسته اول به نوعی الزام‌آورند، اما دو دسته آخر یعنی توصیه‌ها و نظرات جنبه الزام‌آوری ندارند. نظارت‌ها به طور خودکار جزء قوانین کشورهای عضو اتحادیه محسوب می‌شوند. دستورالعمل‌ها نقشی شبیه قوانین مدل را دارند و کشورهای عضو باید در یک زمان مشخص یا خود آنها را به عنوان قوانین داخلی خود تصویب کنند یا باید با تصویب قوانینی اهداف مورد نظر این دستورالعمل‌ها را محقق سازند. تصمیمات نیز تنها برای مخاطب آن تصمیم‌گیرنده خواهد بود. (Turner, op.cit, p. 21).

4. Directives.

5. Eechoud, op.cit, p.6.

مؤلف و حقوق مرتبط در جامعه اطلاعاتی^۱، ۲۰۰۱، دستورالعمل مرتبط با حقوق اجاره‌ای در حوزه‌های مرتبط با حقوق مؤلف^۲ ۲۰۰۶ و دستورالعمل در برخی از استفاده‌های مجاز از آثار مجهول الخالق^۳. لیکن آخرین دستورالعمل پیشنهادی اتحادیه اروپا دستورالعمل کپی‌رایت در بازار منفرد دیجیتال^۴ ۲۰۱۶ است. این لایحه در حال حاضر پس از طی سال‌ها مباحثه در ۱۷ می سال ۲۰۱۹ به تصویب پارلمان اروپایی رسیده و در روزنامه رسمی اتحادیه اروپا نیز به چاپ رسیده است. همچنین قابل ذکر است که این دستورالعمل از ۲۰ ژوئن سال ۲۰۱۹ لازم‌الاجرا شده و از آن تاریخ دوره دو ساله کشورهای عضو برای هماهنگ سازی قوانین خود با این دستورالعمل آغاز گردیده است.^۵

ضرورت تهیه چنین دستورالعملی در برخی از گزارش‌هایی که کمیسیون اروپا منتشر کرده، بیان شده است. برپایه این منابع عمدتاً سه ضرورت که مبنای تهیه و ارائه دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ بوده است، عبارت‌اند از: امکان دسترسی بهتر به محتوای فضای دیجیتال به صورت فرامرزی؛ دوم بهبود بخشیدن حقوق مالکیت فکری به منظور استفاده راحت‌تر از محتواهای دیجیتال با مقاصد آموزشی و تحقیقی و فعالیت‌های مرتبط با میراث فرهنگی که غالباً از طریق استثناء قائل شدن در جهت استفاده از محتواهای دارای کپی‌رایت در فضای دیجیتال در اینگونه فعالیت‌ها محقق می‌گردد و سرآخر و به نظر مهم‌تر از همه ایجاد شرایطی منصفانه‌تر در فضای دیجیتال به طوری که تولیدکنندگان محتوا در آن فضا بتوانند به حقوق و منافع منصفانه‌تری از فعالیت‌های خود دست یابند.^۶

۱. جامعه اطلاعاتی جامعه‌ای است که در آن تولید، پخش، استفاده یکپارچه‌سازی و دستکاری اطلاعات یک فعالیت اقتصادی، سیاسی و فرهنگی محسوب می‌گردد. این نوع جوامع در مقابل جوامعی که فقط صنعتی و کشاورزی‌اند، مطرح می‌شوند.

2. Directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society 2001.

3. Directive on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the field of intellectual property 2006.

4. Directive on certain permitted uses of orphan works 2012.

5. Directive on copyright in the Digital Single Market 2016.

6. IFLA.org. Available at: <https://www.ifla.org/node/92227> (last visited on 19/08/2019).

7. European Commission Fact Sheet, Creating a Single Digital Market Bringing Down Barriers to Unlock Online Opportunities. Strasbourg (2016), available at: →

در این اثنا، همان‌طور که اشاره شد، قانون‌گذار ایران نیز در صدر صورت‌بندی قانون جدید و جامعی به منظور سامان‌بخشی حقوق مؤلفین و حقوق مرتبط^۱ ماست. در ادامه سعی می‌شود تا ابتدائاً ساختارهای حمایتی‌ای که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ مورد توجه بوده است، شناسایی شوند و سپس رویکرد لایحه جدید ایران نسبت به آنها و امکان ارائه آن حمایت‌ها برپایه لایحه جدید ایران مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۲. حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری^۲

در میان راهکارهای حمایتی معرفی شده در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶، حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری از ویژگی‌های قابل توجهی برخوردار است که از جمله می‌توان به بهره‌برداری از امکانات محیط دیجیتال به منظور حمایت از آثار ادبی و هنری اشاره نمود. در این قسمت سعی می‌شود تا ویژگی‌ها و نحوه کارکرد این ساختار حمایتی معرفی گردد. به این منظور در ابتدا شایسته است تا تعریفی از آثار خارج از چرخه تجاری ارائه شود.

۲.۱. تعریف آثار خارج از چرخه تجاری

آثار ادبی هنری همیشه نمی‌توانند منبع درآمدی پایدار برای پدیدآورندگان چنین آثاری باشند. در تاریخ نمونه‌های روشنی برای این واقعیت وجود دارند؛ آن‌طور که می‌توان گفت بسیاری از آثار ادبی و هنری فقط در دفعاتی محدود و برخی فقط در یک نوبت به چاپ رسیده‌اند و به لحاظ تجاری به چاپ‌های بعدی نمی‌رسند. جدای از مطالب بیان شده، آثاری نیز هستند که اصولاً در ابتدای امر، پدید آورنده آنها را در مقام عرضه به جامعه و کسب درآمد خلق نکرده است؛^۳ بنابراین بدیهی است که چنین آثاری از ابتدای امر وارد چرخه تجاری و بازار نمی‌شوند؛ درحالی‌که در خصوص آثاری که در ابتدا مورد اشاره قرار گرفت، آن آثار بعد از ورود به چرخه تجاری،

←https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/7611/Factsheet_2_COMMUNICATION_FINAL.pdf (last visited 1/2/2020).

1. Related Rights.

2. Out-of-commerce works.

3. EBLIDA, **Articles 7 to 9 – Out of Commerce Works** (September 2017), p.1, Available at: [http://www.eblida.org/Documents/Copyright Reform/ Art. 7 to 9_OOCW.pdf](http://www.eblida.org/Documents/Copyright%20Reform/Art.%207%20to%209_OOCW.pdf) (last visited 1/02/2019).

محرك‌های خود را عمدتاً به دلیل عدم استقبال از طرف جامعه از دست داده‌اند. البته قابل توجه است که این گونه آثار اگر بخت نشر مجدد یا مطرح شدن دوباره در جامعه را بیابند، ممکن است در این نوبت بعدی مورد استقبال جامعه قرار گیرند.

از مطالب بیان شده می‌توان نتیجه گرفت که اثر خارج از چرخه تجاری اثری است که محرك‌ها و جذابیت‌های تجاری خود را برای ارائه در سطح جامعه از دست داده است و عملاً نیز از کانال‌های متعارف تجاری در دسترس عموم مردم قرار ندارند.^۱

دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ تعریف مشخصی از آثار خارج از چرخه تجاری ارائه نکرده است، لیکن در بند ۲ از ماده ۷ ویژگی‌هایی را برمی‌شمارد که اگر اثری واجد چنین مشخصه‌های باشد، اصولاً اثر خارج از چرخه تجاری محسوب می‌گردد. مطابق ماده مذکور، یک اثر وقتی خارج از چرخه تجاری محسوب خواهد شد که از طریق کانال‌های عمومی و متعارف تجارت در دسترس جامعه قرار نداشته باشد و درعین حال انتظار معقولی برای آنکه در آینده از طریق چنین کانال‌های به عموم ارائه شوند، نیز وجود ندارد.

از جمع‌بندی مطالب بیان شده به‌طور خلاصه می‌توان نتیجه گرفت که اثر خارج از چرخه تجاری اثری است که به واسطه عدم وجود محرك‌های تجاری از طریق روش‌های متعارف در دسترس عموم قرار ندارند و انتظار معقولی نیز برای بازگشت آنها به چرخه تجاری - یعنی ارائه آنها از طریق کانال‌های متعارف تجاری به عموم - وجود نداشته باشد.

۲.۲. حمایت از محتواهای خارج چرخه تجاری در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶

دستورالعمل اروپایی برای اینکه بتواند از آثار خارج از چرخه تجاری حمایت نماید، علاوه بر استفاده از قابلیت‌های موجود در فضای مجازی، از پتانسیل‌های دو نهاد دیگر نیز بهره گرفته است تا بتواند با ترکیب این توانمندی‌ها از آثار خارج از چرخه تجاری به نحو شایسته حمایت بنماید. این دو نهاد یکی کتابخانه‌ها و مؤسسات میراث فرهنگی^۲ (CHIs) و دیگری سازمان‌های مدیریت جمعی^۳ (CMOs) می‌باشند.

1. *Ibid*, p.2.

2. Cultural Heritage Institutions.

3. Collective Management Organizations.

ابتدا برای شناخت این دو نهاد به‌طور مختصر به آنها و کارکردشان اشاره می‌نماییم. دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در بند ۳ از ماده ۲، مؤسسات میراث فرهنگی را به صورت زیر تعریف می‌نماید. منظور از مؤسسات میراث فرهنگی، کتابخانه‌ها و موزه‌های قابل دسترس برای عموم یا آرشیوها و یا مؤسسات میراث صوتی و تصویری‌اند.^۱ در ایران، فرضاً در حوزه میراث ادبی می‌توان چنین ویژگی‌ای را برای کتابخانه ملی ایران در نظر گرفت که با حفظ نسخه یا نسخه‌هایی از آثار ادبی نقش حافظ میراث فرهنگی و ادبی را نیز در عمل ایفا می‌نماید.

نهاد دوم سازمان‌های مدیریت جمعی است. دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در بند ۱ از ماده ۷ خود به این نهاد اشاره داشته، اما تعریفی از این نهاد به عمل نیاورده است.^۲ اما آن‌طور که از ماده مذکور برمی‌آید، این نهادها سازمان‌هایی‌اند که برپایه خواست ذی‌نفعان یک رسته هنری ادبی^۳ در عمل منافع آن گروه را نمایندگی و مدیریت می‌نمایند. حال پس از این معرفی کوتاه از دو نهاد مذکور، به بیان راهکار دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در راستای حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری می‌پردازیم.

در اروپا، مؤسسات میراث فرهنگی مجموعه‌های بسیار بزرگ و قابل توجهی از آثار خارج از چرخه تجاری را در اختیار دارند. لیکن به واسطه وجود کپی‌رایت بر روی چنین آثاری، این مؤسسات در عمل از ارائه گسترده این آثار به عموم ناتوان‌اند. لیکن دیجیتالی نمودن و امکان پخش و ارائه این آثار در سطح جامعه از مسائل مورد درخواست و نیاز مؤلفان این دسته از آثار است که به‌واسطه مسائل مرتبط با کپی‌رایت (آن‌طور که مورد اشاره قرار گرفت) و همچنین موضوعات مرتبط با نحوه شناسایی آن آثار و همچنین تعداد زیاد این گونه آثار، امکان‌پذیر نبوده است.^۴ دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در ماده ۷ خود به این موضوع پرداخته است.^۵ ماده مذکور برای

1. European Commission, **Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market** Brussels (2016), p.23, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593> (last visited 20/01/2020).

2. *Ibid*, p.26.

3. Right holders in the Category.

4. ELIBA, op.cit, p1.

5. Article 7: Member States shall provide that when a collective management organisation, on behalf of its members, concludes a non-exclusive licence for non-commercial purposes with a cultural heritage institution for the digitisation, →

دولت‌های عضو این تعهد را به‌وجود می‌آورد که به سازمان‌های مدیریت جمعی (CMOs) صلاحیتی اعطا نمایند تا آنها از جانب ذی‌نفعانی که آنها را نمایندگی می‌کنند، بتوانند قرارداد بهره‌برداری غیرانحصاری^۱ برای اهداف غیرتجاری با مؤسسات میراث فرهنگی (CHIs) منعقد نمایند. مؤسسات میراث فرهنگی به واسطه این اجازه‌های بهره‌برداری می‌توانند اقدام به دیجیتالی کردن و توزیع این‌گونه آثار خارج از چرخه تجارت نموده، آنها را در دسترس عموم قرار دهند. به واسطه چنین عملی، علاوه بر اتباع هر کشور، تمامی کشورهای اتحادیه اروپا نیز می‌توانند از آثار خارج از چرخه تجاری سایر کشورها استفاده نمایند. فقط باید توجه داشت که در صورت اخیر وجود نمایندگی یا به عبارت دیگر نمایندگی کردن سازمان‌های مدیریت جمعی از گروهی از مؤلفان در حالتی که آثار مورد نظر در سطح اتحادیه اروپا توزیع می‌گردد، باید با ضوابطی توسط دولت احراز گردد.

برای این ساختار که به منظور حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری پیشنهاد گردیده است، می‌توان سه مزیت عمده در نظر گرفت:

۱. اول دارندگان حق مؤلف آثار خارج از چرخه تجاری به واسطه پرداخت حق لیسانس‌های اعطایی از این طریق که توسط سازمان‌های مدیریت جمعی مرتبط با خودشان از سازمان‌های فرهنگی یا کتابخانه‌ها جمع‌آوری می‌گردند، می‌توانند از مزیت‌های اقتصادی اعطای چنین حق بهره‌برداری‌ای منتفع گردند.^۲

←distribution, communication to the public or making available of out-of-commerce works or other subject-matter permanently in the collection of the institution, such a non-exclusive licence may be extended or presumed to apply to right holders of the same category as those covered by the licence who are not represented by the collective management organization.

1. Non-Exclusive License.

۲. در فرانسه شرکت‌های مدیریت جمعی مشاور ممتاز اعضای خویش‌اند. این شرکت‌ها باید انواع قراردادهای و شروط نمونه‌های بیه‌منظور تأمین منافع پدیدآورندگان و صاحبان حقوق را ارائه کنند و باید برای پذیرش این قراردادهای و شروط توسط ناشران یا تهیه‌کنندگان با آنان مذاکره کنند. پرداخت دستمزد این خدمات به‌صورت کمیسیون که در جریان استفاده از آثار دریافت می‌شود، صورت می‌گیرد. شرکت تجاری یا بنگاه اقتصادی همانند دیگر بنگاه‌ها نیست این شرکت‌ها نه برای منافع خود که صرفاً برای منافع اعضا تشکیل می‌شوند. در نتیجه برخلاف برخی کشورها نظیر انگلستان و آمریکا که بنگاه‌های مدیریت جمعی در انتخاب ساختار حقوقی خود آزادند و امکان تشکیل شرکت در قالب شرکت‌های تجاری هم وجود دارد، در حقوق فرانسه شرکت‌های مدیریت جمعی فقط در قالب ←

۲. مزیت دوم که به نظر بسیار با ارزش تر از مزیت اول است آنکه با این روش از به فراموشی سپرده شدن چنین آثاری جلوگیری شده، امکان کشف مجدد آنها را در جامعه فراهم می‌آید. چه بسا اثری که در سال‌های قبل با عدم استقبال مواجه شده است، در سال‌های بعد با انتشار و از طریق همین امکان معرفی مجدد مورد استقبال قرار گرفته، باعث گردد تا اثر مذکور مجدداً وارد چرخه تجاری گردد.

۳. این ساختار به واسطه ایجاد دسترسی راحت تر به کلیه آثار ادبی و هنری علی‌القاعده امکان شناخت بهتر میراث فرهنگی را فراهم می‌آورد و از این رهگذر همچنین جایگاه مؤسسات میراث فرهنگی در سطوح مختلف تقویت پیدا کرده، به آنها اجازه داده می‌شود تا برای حفظ میراث فرهنگی اروپایی با یکدیگر همکاری نمایند.^۱

دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در ماده ۸ خود به این روش حمایتی و نحوه استفاده از آن پرداخته است. بر اساس این ماده، ابتدا نحوه شناسایی آثار خارج از چرخه تجاری مورد توجه قرار گرفته است. فهرست این گونه آثار و راهکار شناسایی آنها از طریق یک گفتمان مستمر بین دولت با سازمان‌های مدیریت جمعی و سازمان‌های میراث فرهنگی تعیین می‌گردند. پس از شناسایی، فهرست این آثار باید از شش ماه قبل از دیجیتالی شدن و پخش گسترده آنها در سامانه منفرد برخط^۲ که توسط اداره مالکیت‌های فکری اتحادیه اروپا تأسیس و اداره خواهد شد، منتشر شوند و در دسترس قرار گیرند. همچنین باید توجه داشت که نام این آثار در طول استفاده از آنها تحت اجازه بهره‌برداری صادر شده، باید همچنان در این سامانه قرار داشته باشد. پدیدآورندگان چنین آثاری این حق را دارند که در هر زمانی^۳ نسبت به خارج از چرخه تجاری شناخته شدن آثار یا اثری از خود اعتراض و آن را از اجازه بهره‌برداری اعطاشده تحت این عنوان مستثنا نمایند.

→ شرکت‌های مدنی می‌توانند تأسیس شوند (زرکلام، ستار، ساختار و نقش شرکت‌های مدیریت جمعی در حمایت از حقوق پدیدآورندگان آثار و مجریان در حقوق فرانسه، مجله پژوهش خصوصی، ۱۳۹۶، ۸۱-۱۰۰، صص ۸۵-۸۶).

1. Hilty, R. M., Moscon, V., & Li, T., "Modernization of the EU Copyright Rules". (R. M. Hilty, & V. Moscon, Eds.) Munich: *Max Planck Institute for Innovation and Competition*, 2017:p 47.

2. Single Online Portal.

3. At Any Time.

۲.۳. رویکرد لایحه جدید ایران در حمایت از مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط

نسبت به محتوای خارج از چرخه تجاری

در لایحه جدید ایران، ساختاری برای حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری، آن گونه که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ به آن پرداخته شده است، وجود ندارد. اما آنچه ممکن است مورد توجه قرار گیرد، اینکه نهادهایی که با استفاده از آنها، دستورالعمل مذکور ساختار حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری را سامان می‌بخشد، یعنی سازمان‌های مدیریت جمعی و نهادهای میراث فرهنگی کم و بیش نهادهایی‌اند که در لایحه جدید ایران نیز مورد توجه بوده یا حداقل قابل استفاده و کاربردند.

فرضاً در حوزه آثار ادبی، کتابخانه ملی ایران به واسطه صدور شماره ملی آثار عملاً می‌تواند آرشیوی از کلیه آثار منتشر شده در سطح کشور را فراهم آورد.^۱ اما در مورد نهاد دوم، در عمل نیازمند وجود یک نهاد غیردولتی هستیم که به لحاظ حقوقی صلاحیت نمایندگی تولیدکنندگان محتوا در شاخه‌های مختلف را داشته باشد. خوشبختانه در ماده ۱۲۲ لایحه جدید مذکور، تشکیل چنین نهادهایی پیش‌بینی شده است. ماده ۱۲۲ مذکور اعلام می‌دارد:

«به منظور مدیریت، حفظ و اجرای حقوق معنوی و مادی مورد حمایت این قانون و اقامه دعوا به نمایندگی از طرف دارندگان حقوق، مؤسسات غیرتجاری مدیریت جمعی با ماهیت غیردولتی بر اساس مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل می‌شوند. آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل چگونگی تأسیس، فعالیت، حدود وظایف و اختیارات، نظارت، حمایت و رسیدگی به تخلفات و اختلافات آنها ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری وزارت دادگستری تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.»

در این ماده، به شکل صریح حق نمایندگی این نهادها در امور مرتبط به حفظ و اجرای حقوق مادی و معنوی پدیدآورندگان آثار برای این سازمان‌ها ذکر گردیده است. حتی در بند ۴ از ماده ۲۶ پرداخت حق عادلانه به صاحب اثر از طریق این نهادها به عنوان یکی از شرایط امکان ترجمه آثار خارجی بیان گردیده است. بنابراین، قابل استنباط است که این مؤسسات غیرتجاری مدیریت جمعی مورد اشاره در لایحه جدید ایران علی‌القاعده ماهیتی مشابه به سازمان‌های

۱. وزارت ارشاد و فرهنگ اسلامی نیز به نظر از سایر نهادهایی است که می‌تواند این مهم را به انجام رساند.

مدیریت جمعی معرفی شده در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ دارند و می‌توانند در راستای حفظ منافع پدیدآورندگان آثار اقدام نمایند.

همان‌طور که دیدیم، حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری ممکن است آثار مثبت و احیاکننده‌ای برای چنین آثار و پدیدآورندگان آنها داشته باشد. بنابراین با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود در لایحه جدید ایران قابل توصیه و توجه است که در آیین‌نامه ماده ۱۲۲ لایحه مذکور، می‌توان صراحتاً حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری را برپایه ساختاری که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ پیشنهاد گردیده است، نیز جزء وظایف یا صلاحیت‌های چنین سازمان‌هایی در نظر گرفت تا از این طریق مؤلفان و تولیدکنندگان محتوا در ایران نیز بتوانند از مزایای چنین حمایت‌هایی به‌رمنند گردند.

۳. راهکارهای قراردادی به منظور حمایت از مؤلفان و تولیدکنندگان محتوا

۳.۱. راهکار تعدیل قرارداد در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶

دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ از راهکارهای قراردادی نیز برای حمایت از مؤلفین بهره برده است و این در حالی است که این دستورالعمل برای اولین بار است که به قراردادهای حوزه کپی‌رایت در سطح اروپا می‌پردازد. پیش از این، باور عمومی در اتحادیه اروپا براین بوده است که حوزه قراردادهای مرتبط با کپی‌رایت باید به دولت‌های عضو واگذار گردد و اصولاً قابلیت یکسان‌سازی حقوقی در این حوزه متصور نبوده است. از این نظر، پرداخته شدن به این موضوع در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ برای اولین بار، خود نکته‌ای درخور توجه است.^۱

رویکرد قراردادی حمایت از پدیدآورندگان آثار در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ عمدتاً در ماده ۱۵ از فصل سوم دستورالعمل مذکور منعکس است. قانون‌گذار اروپایی در این ماده مقرر می‌دارد که دولت‌های عضو باید این حق را برای مؤلفین به‌وجود آورند که در صورت تغییر اوضاع و احوال نسبت به زمان انعقاد قرار، آنها بتوانند درخواست افزایش میزان دریافتی خود را داشته باشند. تغییر اوضاع و احوال نیز در این دستورالعمل در صورتی محقق می‌شود که درآمد یا

1. Schoetter, A. L., "European Copyright Contract Law: A Plea for Harmonization". *Max Planck Institute for innovation and Competition*, 2017, p.897.

مابه‌ازای دریافتی پدیدآورندگان آثار از قراردادهای پایه‌ای که به منظور بهره‌برداری از آثار خود منعقد کرده‌اند، نسبت به درآمدهای واقعی حاصل شده از بهره‌برداری آثارشان توسط طرف دیگر قرارداد به شکل غیرمتناسبی کاهش یافته باشد. در چنین حالتی پدیدآورندگان آثار حق درخواست تعدیل قرارداد را خواهند داشت.^۱ قانون‌گذار اروپایی با این روش حق تعدیل قضایی در قراردادهای بهره‌برداری از آثار ادبی و هنری را به رسمیت شناخته؛ حقی که در حقوق مدنی ایران در قراردادها علی‌القاعده به رسمیت شناخته نشده است.^۲

در توجیه حق درخواست تعدیل قضایی، در صورت تغییر بنیادین اوضاع و احوال در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ توجه به برخی از واقعیت‌های این حوزه ضروری است. بسیاری از آثار ادبی و هنری پس از گذشت مدتی از انتشارشان، در صورتی که مورد استقبال جامعه قرار گیرند، ممکن است با درآمدهای بسیار قابل توجهی مواجه گردند؛ به طوری که این درآمدها اصولاً در هنگام انعقاد قرارداد اولیه نشر و توزیع قابل پیش‌بینی نبوده است. از این نظر، قانون‌گذار اروپایی با شناسایی حق درخواست تعدیل قضایی قرارداد این شانس و حق را به مؤلفین داده تا از حقوق احتمالی خود در چنین وضعیتی محروم نشده و تعادل بین انتظارات طرفین قرارداد را که در هنگام عقد قرارداد وجود داشته است، دوباره تأمین نماید.

این دستورالعمل در ماده ۱۴-۳ خود نیز تعهداتی را برعهده دولت‌های عضو قرار می‌دهد که از آن به تعهد به تأمین شفافیت^۳ می‌توان یاد کرد. این تعهد به شفافیت عملاً پیش‌نیاز استفاده از حق تعدیل قضایی قرارداد برای پدیدآورندگان آثار است. براساس تعهدات ناشی از تأمین شفافیت، دولت‌های عضو باید راهکارهایی را در نظر بگیرند تا مؤلفین و اجراکنندگان آثار قادر باشند تا بر پایه یک روش منظم و با کیفیت مناسب و در زمان مقتضی از میزان و روش بهره‌برداری از آثار خود توسط اشخاصی که با آنها قرارداد بهره‌برداری منعقد کرده‌اند، مطلع گردند.^۴ این ماده در عمل در پی آن است که مؤلفین و اجراکنندگان آثار بتوانند از حق درخواست تعدیل قرارداد در

1. European Commission, **Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market** Brussels (2016), op.cit, p.30.

۲. صفایی، سید حسین، *قواعد عمومی قراردادها*، جلد ۲، تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۲، ص ۸۴.

3. Transparency Obligation

4. European Commission, op.cit, p.30.

صورت تغییر اوضاع و احوال بهره ببرند؛ زیرا در صورتی که آنها از میزان و درآمدهای حاصل از بهره‌برداری از آثار خود مطلع نشوند، عملاً هیچ‌گاه نمی‌توانند درخواست تعدیل قرارداد خود را بر پایه تغییر اساسی اوضاع و احوال مطرح سازند.

۳.۲. رویکرد لایحه جدید ایران حمایت از مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط در ایجاد محدودیت در آزادی قراردادی

در لایحه جدید ایران اصولاً به منظور حمایت از تولیدکنندگان محتوا از طرق قراردادی راهکار دیگری به جزء تعدیل قرارداد در نظر گرفته شده است. در این لایحه، رویکرد غالب، اعمال محدودیت بر آزادی‌های قراردادی به منظور حمایت از تولیدکنندگان محتوا به عنوان طرف ضعیف‌تر قرارداد است. به این منظور، محدودیت‌هایی در بخش اول از فصل ۶ لایحه مذکور بر قراردادهای بهره‌برداری از آثار ادبی هنری اعمال گردیده است که در ادامه به این محدودیت‌ها اشاره می‌گردد.

پیش از بیان این محدودیت‌ها، قابل ذکر است که تعهد به شفافیت که در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ از آن یاد شد، در ماده ۴۷ لایحه جدید ایران نیز به صورتی محدودتر مورد توجه قرار گرفته است. در ماده مذکور بیان شده است: در مواردی که واگذاری یا اعطای اجازه بهره‌برداری از حقوق مادی آثار در قبال بخشی از عواید بهره‌برداری از آثار صورت گرفته است، طرف قرارداد ملزم به اطلاع‌رسانی مؤثر در فواصل زمانی معین شده در قرارداد به تولیدکننده محتواست. به عبارت دیگر، زمانی که عوض قراردادی به جای یک مبلغ مشخص یک مکانیزم برای تعیین عوض باشد، طرف دیگر قرارداد برای شفاف شدن این مکانیزم ملزم به ارائه اطلاعات لازم است. به علاوه قابل توجه است که قراردادهای بهره‌برداری یا واگذاری حقوق مادی در حوزه آثار ادبی و هنری طبق ماده ۵۰ این قانون حتماً باید به صورت کتبی منعقد گردند. این بیان به شکل مشخص دلالت بر تشریفات بودن چنین قراردادهای دارد. با این حال، در تبصره همان ماده اشاره می‌دارد که قراردادهای شفاهی در مقابل پدیدآورنده قابل استناد نیست. عدم قابلیت استناد^۱ بودن قرارداد در قبال پدیدآورنده وضعیتی قراردادی است که در حقوق ایران^۱

۱. وضعیت مشابهی در معامله برای فرار از دین در حقوق مدنی قابل مشاهده است.

و فقه امامیه نهادی آشنا نیست.^۲ از این روی، به نظر تشریفاتی دانستن این قراردادها می‌تواند به لحاظ حمایت از تولیدکنندگان محتوا وضعیت حقوقی مشخص‌تری را در نظام حقوقی ما داشته باشد. همان‌طور که گفته شد، رویکرد غالب لایحه جدید ایران در حمایت قراردادی از تولیدکنندگان محتوا، محدود ساختن برخی آزادی‌های قراردادی به نفع تولیدکنندگان محتوا به عنوان طرف ضعیف‌تر قرارداد است. از جمله این محدودیت‌ها کاهش مدت این‌گونه قراردادهاست. مطابق تبصره ۲ از ماده ۵۱ لایحه مذکور مدت واگذاری یا اجازه بهره‌برداری از آثار به ۱۰ سال محدود گشته است و تنها توافق برای مدتی کمتر از آن امکان‌پذیر دانسته شده و همین‌طور در تبصره ۱ همان ماده به عنوان اماره قانونی بیان می‌دارد که حق هرگونه بهره‌برداری از اثر که در قرارداد به صراحت به آن اشاره نشده است، متعلق به پدیدآورنده خواهد بود. به این ترتیب، امکان تفسیر قرارداد به ضرر تولیدکننده محتوا بسته شده است.

در ادامه این حمایت‌ها، در ماده ۵۶ لایحه جدید ایران، یک حق فسخ قانونی برای تولیدکنندگان محتوا در نظر گرفته است. به این ترتیب که در همه قراردادهای موضوع لایحه مذکور، طرف بهره‌بردار ملزم است تا به صورت متعارف از آثار استفاده و بهره‌برداری نماید. در غیر این صورت، پدیدآورنده حق فسخ قرارداد را خواهد داشت. ظاهراً در این ماده، معیار عرف را باید معیاری نوعی و در محدوده نظر کارشناسان هر رشته هنری در نظر گرفت که احراز آن، علی‌رغم امکان ارجاع امر به کارشناسی، در دادگاه‌های تخصصی مرتبط با حقوق مالکیت فکری قابل توصیه است.

همان‌طور که می‌بینیم برخلاف دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶، در لایحه جدید ایران، قانون‌گذار ایرانی در پی اعطای حق درخواست تعدیل قضایی قرارداد به پدیدآورندگان آثار نبوده است. در مورد تعدیل قضایی قراردادها، البته رویکرد کلی در حقوق ایران بر پایه تفاسیر ارائه شده از اصل حاکمیت اراده ناظر بر عدم امکان تعدیل قراردادها توسط قاضی است و به عبارت دیگر، اصل بر

۱. ایزانلو، محسن و صادق شریعتی نسب، مطالعه تطبیقی عدم قابلیت استناد در حقوق ایران و فرانسه، مجله حقوق خصوصی، ۱۳۹۱، شماره ۳۵-۳۶، ص ۳۶.
 ۲. اسدی، محمد حسن، اصل قابلیت استناد قرار در فقه امامیه و حقوق ایران و حقوق فرانسه، پژوهش نامه حقوق اسلامی، ۱۳۸۶، شماره ۱۴۱-۱۷۲، ص ۱۴۲.

عدم امکان تعدیل قضایی قراردادهاست،^۱ اما در امکان تعدیل قراردادی قرارداد از طریق به کار بستن شروط قراردادی شکی وجود ندارد؛ به طوری که از این روش به ویژه در قراردادهای ساختمانی به شکل قابل توجهی استفاده می‌گردد.^۲ بنابراین، با توجه به تعهد به شفافیت مذکور در ماده ۴۷ لایحه جدید ایران و درج شروط قراردادی برای امکان تعدیل قرارداد در صورت تغییر اساسی اوضاع و احوال، بر پایه حقوق موضوعه ایران نیز می‌توان از حق تعدیل قرارداد در شرایط مذکور بهره برد و حمایت‌های بیشتری را از مؤلفین و پدیدآورندگان آثار به عمل آورد.

۴. حمایت از انتشاردهندگان اخبار در محیط‌های الکترونیک

۴.۱. حمایت از انتشاردهندگان خبر در محیط الکترونیک در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶

حمایت از انتشاردهندگان اخبار^۳ یا همان خبرگزاری‌ها در فضای الکترونیک یکی از بحث برانگیزترین حمایت‌های ذکر شده در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ است. این نوع از حمایت باعث برانگیخته شدن مخالفت‌های شدیدی به خصوص از طرف بزرگ‌ترین موتورهای جستجو و تجمع‌کنندگان اینترنتی خبر در سطح جهان گردیده است. با این حال، حمایت مذکور اصولاً از دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ نشئت نگرفته است. بلکه ریشه در دستورالعملی قدیمی‌تر تحت عنوان دستورالعمل یکسان‌سازی برخی از جنبه‌های حق مؤلف در جامعه اطلاعاتی^۴ دارد که در سال ۲۰۰۱ منتشر شده است. ماده ۲ این دستورالعمل اعلام می‌دارد که دولت‌های عضو باید حق انحصاری برای هرگونه استفاده مستقیم یا غیر مستقیم از همه یا قسمتی از محتوای تولید شده را فارغ از روش ارائه آنها برای پدیدآورنده اثر فراهم آورند. در این دستورالعمل، پدیدآورندگان شامل مؤلفین، اجراکنندگان، تولیدکنندگان حامل‌های صوتی^۵ و سازمان‌های پخش رادیو تلویزیونی^۶

۱. صفائی، پیشین، ص ۴۸.

۲. کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق مدنی اعمال حقوقی - قرارداد و ایقاع، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۹، ص ۱۷۱.

3. Press Publication.

4. DIRECTIVE 2001/29/EC - on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society.

5. Phonogram Producers.

6. Broadcasting Organizations.

می‌شوند. علاوه بر آن، در ماده ۵ همان دستورالعمل بیان شده است که دولت‌های عضو باید از هرگونه دور زدن قانون^۱ که توسط هر نوع پیشرفت فناوری ممکن است حاصل گردد، نیز جلوگیری نمایند. همان‌طور که می‌بینیم، در دستورالعمل جامعه اطلاعاتی سال ۲۰۰۱ از خبرگزاری‌ها به عنوان پدیدآورندگان آثار نامی برده نشده است.

اما موضوعی که در اینجا قابل توجه است، اینکه یکی از مصادیق استفاده غیرمستقیم از محتوای تولید یا پخش شده در حوزه خبرگزاری‌ها استفاده از محتوای ارائه شده توسط این خبرگزاری‌ها به صورت گزیده، استخراج شده یا متن‌های کوتاه شده^۲ توسط موتورهای جستجو یا تجمیع‌کنندگان خبری^۳ است. استفاده‌هایی که برپایه تحقیقات صورت گرفته است، ممکن است ضررهای اقتصادی بسیار مهمی را برای این خبرگزاری‌ها به بار آورد. به عنوان نمونه، بر اساس گزارش کمیسیون ارزیابی تأثیر اروپا، ۵۷ درصد استفاده‌کنندگان اینترنت امروزه از طریق شبکه‌های اجتماعی، تجمیع‌کنندگان خبر یا موتورهای جستجو به روزنامه‌ها دسترسی پیدا می‌کنند و از این تعداد بیشتر از ۴۷ درصد فقط به مرور اخبار در میان‌گزیده‌های که توسط این ساختارها ارائه می‌شوند، می‌پردازند و هرگز به وبسایت اصلی تولید یا پخش‌کننده محتوا مراجعه نمی‌کنند. این امر باعث می‌شود تا حجم بسیار زیادی از ترافیک رجوع به وبسایت این خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک کاهش یابد و به لحاظ اقتصادی این موضوع ضررهای هنگفتی را به این خبرگزاری‌ها وارد می‌نماید.^۴ اما این خبرگزاری‌ها با اینکه در معرض سوءاستفاده وسیع اقتصادی قراردارند، برپایه حقوق فعلی کپی‌رایت اروپایی از حمایت متناسب حقوقی برخوردار نیستند.

1. Circumvention.

2. Snippet i.e. short text extract.

3. News Aggregators.

4. Hoppner, Thomas, **The proposed Directive on Copyright in the Digital Single Market (Articles 11, 14 and 16)** (December 2017), available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596835/IPOL_BRI\(2017\)596835_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596835/IPOL_BRI(2017)596835_EN.pdf) (last visited 1/2/2020), p.3.

با توجه به مطالب مذکور، دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در ماده ۱۱ خود برای تولید و منتشرکنندگان خبر در محیط الکترونیک در عمل قائل به حقوق^۱ مرتبط^۲ شده است.^۳ به این صورت که برپایه ماده ۱۱ مذکور، کلیه حمایت‌های پیش‌گفته در مواد ۲ و ۵ دستورالعمل اروپایی سال ۲۰۰۱ با در نظر گرفتن تغییرات مقتضی باید در مورد تولیدات خبرگزاری‌ها نیز اعمال گردند. به عبارت دیگر، دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ نام خبرگزاری‌ها را هم به فهرست پدیدآوردندگان آثار موضوع ماده ۲ دستورالعمل اروپایی سال ۲۰۰۱ اضافه کرده و در عمل برای این خبرگزاری‌ها قائل به حقوق مرتبط شده است.^۴

اما مهم‌ترین موضوعی که در اینجا قابل مطرح شدن است، این است که آیا نوع استفاده‌ای که تجمیع‌کنندگان خبری یا موتورهای جستجو^۵ از محتویات ارائه شده توسط این خبرگزاری‌ها می‌نمایند، نقض حقوق آنها محسوب می‌گردد. پاسخ دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ به این موضوع مثبت است؛ چرا که اصولاً ارائه این نوع حمایت از این خبرگزاری‌ها با هدف جلوگیری از ضررهای اقتصادی هنگفتی بود که آنها از استفاده استخراج شده یا متن‌های کوتاه شده^۶ از محتویات خود متحمل می‌شدند.^۷

۱. حقوق مرتبط در حقوق مالکیت فکری که گاهاً به صورت حقوق جانبی نیز ترجمه و مورد استفاده قرار گرفته، به حقوقی اشاره دارد که نه از پدیدآوردندگان آثار ادبی و هنری بلکه از منافع مددکاران به آفرینش‌های فکری حمایت می‌نماید (زرکلام، ستار، *حقوق مالکیت ادبی و هنری*، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۹۳، ص ۲۱۳).

2. Related Rights.

3. European Commission, op.cit. p.29.

۴. باید توجه داشت که پیش از دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ در سطوح ملی نیز قانون‌گذاری‌ها در راستای حمایت از خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک در مقابل تجمیع‌کنندگان خبری و موتورهای جستجو صورت گرفته است. قوانین مرتبط در آلمان مصوب سال ۲۰۱۳ و در اسپانیا مصوب سال ۲۰۱۴، دو نمونه از این قوانین در حوزه حقوق مالکیت فکری بودند که صراحتاً برای خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک حقوق مرتبط در نظر گرفته‌اند، با وجود این، برخی مدعی‌اند که این قوانین نتوانسته‌اند به طور شایسته‌ای از خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک حمایت نمایند (Ricciò, Giovanni Maria. "Ancillary Copyright and liability of intermediaries in the EU directive Proposal on copyright". Position Paper, University of Salerno, 2018, p.2).

5. Search Engines.

6. Snippet i.e. short text extract.

7. Rosati, E., "Neighbouring Rights for Publishers: Are National and (Possible) EU Initiatives Lawful?", *Max planck Institute for Innovation and Competition*, 569-594, 2016, p.570.

به این واسطه، هرگونه استفاده از محتویات ارائه شده توسط این خبرگزاری‌ها به نوعی تجسم‌بخشی به آثار^۱ در نظر گرفته شده است. صرف‌نظر از میزان اصالت آثاری که توسط این خبرگزاری‌ها ارائه شده است، چنین استفاده‌ای به نوعی بازتولید^۲ و کپی اثر دارای کپی‌رایت محسوب شده، بنابراین نقض حقوق مالکیت فکری خواهد بود. پیش‌بینی چنین حمایتی از خبرگزاری‌ها جان‌مایه ماده ۱۱ دستورالعمل پیشنهادی اروپایی ۲۰۱۶ است.^۳

۴.۲. رویکرد لایحه جدید ایران نسبت به حمایت از خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک

در مورد حمایت از خبرگزاری‌ها، ظاهراً لایحه جدید ایران راه متفاوتی را برگزیده است. در ماده ۵ لایحه جدید ایران، صرف اخبار روز و رویدادهای جاری از شمول حمایت خارج شده‌اند و به تبع آن برای انتشاردهندگان این نوع از محتواها در لایحه جدید ایران حقی از جنس کپی‌رایت دیده نمی‌شود. در تأیید این برداشت می‌توان به بندهای ۱ و ۲ ماده ۱۹ همان لایحه اشاره داشت. این ماده بیان می‌دارد:

«ماده ۱۹- اعمال زیر بدون اجازه دارنده حق به قصد اطلاع رسانی مجاز است، به شرط آنکه مأخذ و نام پدیدآورنده تا حد امکان ذکر شود:

۱. تکثیر برنامه رادیو تلویزیونی یا مقاله انتشاریافته در یک روزنامه یا نشریه ادواری درباره مباحث روز اقتصادی، سیاسی یا مذهبی در روزنامه و نشریه ادواری دیگر و رادیو تلویزیون و سایر رسانه‌ها؛ این اجازه شامل موردی نخواهد بود که دارنده حق، اجازه تکثیر آن را صراحتاً در روزنامه یا نشریه یا برنامه موردنظر برای خود محفوظ اعلام کرده است.

۲. بازنشر گزیده‌های کوتاه اثر که در جریان اطلاع‌رسانی درباره رویدادهای جاری شنیده یا دیده می‌شود، تا حدی که متناسب با هدف اطلاع‌رسانی رویدادهای جاری باشد.»

در این ماده، به‌ویژه بند دوم آن، صراحتاً ارائه گزیده اخبار با استفاده از هر روشی مجاز دانسته شده است. بنابراین، موتورهای جستجو یا تجمیع‌کنندگان اخبار نیز در چنین استفاده‌هایی منعی نخواهند داشت.

1. Fixation.
2. Reproduction.
3. Hoppner, op.cit, p.4

اما در اینجا دو نکته قابل توجه است: اولاً اعطای چنین حقی برای استفاده از گزیده‌های خبری ارائه شده توسط خبرگزاری‌ها توسط سایر رسانه‌ها به‌ویژه تجمیع‌کنندگان اخبار در محیط الکترونیک ضررهای اقتصادی قابل توجهی را به این خبرگزاری‌ها وارد خواهد ساخت. خبرگزاری‌هایی که با صرف هزینه‌های قابل توجهی توانسته‌اند اخبار و تحلیل‌های مربوط به آنها را در قالبی جذاب و کاربردی ارائه دهند؛ ثانیاً در ماده ۸۰ لایحه جدید ایران برای رسانه‌های پخش رادیو و تلویزیونی^۱ فارغ از محتوایی که ارائه می‌دهند،^۲ حقوق مرتبط با مالکیت‌های فکری یا همان حقوق مرتبط قائل شده است. در اینجا نیز منطق حمایت از سازمان‌های پخش تحت عنوان حقوق مرتبط، تلاش و ابتکاری است که این سازمان‌ها در ساختار بندی نحوه ارائه برنامه‌های خود اعمال می‌دارند. باید توجه داشت ظاهراً انجام این ابتکارات از سوی سازمان‌های پخش موضوعیت ندارند. بنابراین اگر ابتکار در پخش و صورت‌بندی محتواها توسط هر نهاد دیگری نیز اعمال شود، منطقاً باید بتواند از چنین حمایت‌هایی تحت عنوان حقوق مرتبط برخوردار باشد. از این روی، حمایت از خبرگزاری‌ها نیز با این منطق، علی‌القاعده نباید با مشکلی روبرو باشد.

اما در حال حاضر، حسب نص ماده ۱۹ از لایحه جدید ایران، حمایت از خبرگزاری‌ها برپایه حقوق مرتبط قابل تصور نیست و این موضوع یعنی حمایت یا عدم حمایت از خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک امری است که برپایه مطالب بیان شده می‌تواند مورد توجه قانون‌گذار ایرانی قرار گیرد.

البته در مورد حمایت از خبرگزاری‌ها در فضای الکترونیک به شیوه مشارالیه انتقادهای نیز وارد است. به‌طور نمونه می‌توان به دو انتقاد ارائه‌شده در این زمینه نسبت به دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ اشاره داشت: یکی اینکه برخی معتقدند حمایت از خبرگزاری‌ها و ممنوعیت استفاده از گزارش‌های کوتاه یا استخراج شده و یا حتی عدم امکان ذکر سرخط اخباری که توسط آنها ارائه شده‌اند، نسبت به سایر حقوق مرتبط محدودده حمایتی بسیار گسترده‌تری دارد و ممکن است در عمل به نقض آزادی بیان^۳ به عنوان یکی از حقوق اولیه بشری در حقوق اروپایی منجر گردد.^۴ علاوه بر آن، برخی معتقدند حمایت مورد اشاره از خبرگزاری‌ها ناقض آزادی فرالینک یا ابرپیوند^۵

1. Broadcasting Organization.

۲. به این معنی که خود اثر در حال پخش به طور مستقل دارای کپی‌رایت باشد یا نباشد.

3. Freedom of Expression.

4. Hoppner, op.cit, p.6.

5. Freedom of Hyperlinking.

دادن است. در این مورد البته هم سابقه مذاکراتی دستورالعمل اروپایی و هم آرای دیوان عدالت اروپا تأکید دارند که فرالینک دادن استفاده به صورت استخراج و کوتاه شده محتوا^۱ محسوب نمی‌گردد؛ بنابراین نقض حقوق خبرگزاری‌ها نخواهد بود.^۲ ممکن است قانون‌گذار ایرانی برپایه انتقاداتی مشابه از ارائه چنین حمایتی از خبرگزاری‌ها در محیط الکترونیک صرف‌نظر کرده باشد؛ مسئله‌ای که خود می‌تواند موضوع بحث و گفتگوی بیشتر باشد.

1. Snippet.

2. *Ibid.* p.7

نتیجه گیری

براساس مطالعات صورت گرفته سه ساختار قابل توجه در دستورالعمل اروپایی ۲۰۱۶ به منظور حمایت هرچه بیشتر از تولیدکنندگان محتوا عبارت‌اند از: حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری از طریق سازمان‌های مدیریت جمعی و مؤسسات میراث فرهنگی؛ دوم پیش‌بینی حمایت‌های قراردادی از تولیدکنندگان محتوا از طریق در نظر گرفتن حق تعدیل قضایی قراردادهای اجازه بهره‌برداری در صورت برهم خوردن تعادل اقتصادی در چنین قراردادهایی و سوم حمایت از خبرگزاری‌ها در فضای دیجیتال با در نظر گرفتن حقوق مرتبط برای آنها. با مطالعه تطبیقی ساختارهای فوق با لایحه جدید حق مؤلف و حقوق مرتبط ایران قابل دریافت است که براساس نهادهای پیشنهادی در لایحه مذکور، حمایت از آثار خارج از چرخه تجاری و حمایت‌های قراردادی به صورت حق تعدیل قرارداد با اعمال تغییراتی در متن لایحه قابل اعمال و پیشنهاد است. لیکن این لایحه، به‌ویژه به واسطه بند ۲ از ماده ۱۹، برای خبرگزاری‌ها در فضای دیجیتال قائل به حقوق مرتبط نشده است. براین اساس، در راستای اعمال حمایت‌های مناسب‌تر نسبت به پدیدآورندگان، پیشنهاداتی به شرح ذیل قابل ارائه است:

اول، تعریف آثار خارج از چرخه تجاری در قسمت تعاریف لایحه جدید ایران به عنوان مشخصه‌ای از آثار تحت حمایت از طریق حقوق مالکیت فکری و همچنین اعطاء صلاحیت خاص به سازمان‌های مدیریت جمعی در انعقاد قراردادهای اجازه بهره‌برداری از آثار خارج از چرخه تجاری در راستای امکان دسترسی مناسب به چنین آثاری از طریق سازمان‌های مرتبط با میراث فرهنگی در ماده ۲۲ لایحه مذکور. همچنین شایسته است تا در آیین‌نامه لایحه مذکور نیز روش و معیارهای شناسایی چنین آثاری مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

دوم، در حوزه حمایت‌های قراردادی، علی‌رغم ارائه حمایت‌هایی مناسب در لایحه جدید ایران از جمله محدود ساختن زمان قراردادهای اجازه بهره‌برداری به ده سال، بازهم برهم خوردن تعادل اقتصادی چنین قراردادهای در یک بازه زمانی ده‌ساله بسیار محتمل می‌نماید. از این روی، اندراج اجباری شرط تعدیل قراردادی، قراردادهای اجازه بهره‌برداری در بخش اول از فصل ششم لایحه به عنوان شرطی غیرقابل عدول قابل توجه و توصیه است. از این طریق، امید است تا مؤلفین در صورت برهم خوردن تعادل اقتصادی قراردادهای مذکور در طول زمان بهره‌برداری، حق

درخواست تعدیل قرارداد را داشته باشند و از منافع عادلانه خود محروم نگردند. از سوی دیگر، در حوزه حمایت‌های قراردادی، عدم استفاده از نهاد عدم قابلیت استناد بودن قراردادهای اجازه بهره‌برداری شفاهی در تبصره ماده ۵۰ لایحه و تشریفات دانستن چنین قراردادهایی می‌تواند مآلاً علاوه بر روشن‌تر ساختن وضعیت حقوقی قراردادهای شفاهی، به حمایت‌های مؤثرتر از مؤلفین نیز منجر گردد.

سوم، در نظر گرفته نشدن حقوق مرتبط نسبت به خبرگزاری‌ها در محیط دیجیتال ممکن است به تحمیل ضررهای قابل توجه اقتصادی به چنین نهادهای منتهی گردد. در این خصوص، با توجه به اینکه علی‌الظاهر منطق در نظر گرفتن حقوق مرتبط برای رسانه‌های پخش تلویزیونی در مورد خبرگزاری‌ها در فضای دیجیتال نیز قابل استناد است، ایجاد تغییراتی به‌ویژه در بند ۲ ماده ۱۹ لایحه به منظور در نظر گرفته شدن حقوق مرتبط برای خبرگزاری‌ها در فضای دیجیتال قابل توجه و بحث مجدد است.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

کتاب

۱. رهبری، ابراهیم، *حقوق انتقال فناوری*، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، ۱۳۹۶.
۲. زرکلام، ستار، *حقوق مالکیت ادبی و هنری*، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
۳. صفایی، سید حسین، *قواعد عمومی قراردادها*، جلد ۲، تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۲.
۴. کاتوزیان، ناصر، *دوره مقدماتی حقوق مدنی اعمال حقوقی - قرارداد و ایقاع*، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۹.
۵. کردبچه، مرجان، *حقوق حاکم بر آثار هنری و کنوانسیون‌های بین‌المللی*، تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۰.

مقاله

۶. ایزانلو، محسن و صادق شریعتی نسب، *مطالعه تطبیقی عدم قابلیت استناد در حقوق ایران و فرانسه*. مجله حقوق خصوصی، ۱۳۹۱.
۷. اسدی، محمد حسن، *اصل قابلیت استناد قرار در فقه امامیه و حقوق ایران و حقوق فرانسه*، پژوهش‌نامه حقوق اسلامی، ۱۳۸۶.
۸. زرکلام، ستار، *ساختار و نقش شرکت‌های مدیریت جمعی در حمایت از حقوق پدیدآورندگان آثار و مجریان در حقوق فرانسه*، مجله پژوهش حقوق خصوصی، ۱۳۹۶.

ب) منابع انگلیسی

Books

9. Eechoud, M. v. *Harmonizing European Copyright Law*. New York: Wolters Kluwer, 2009.
10. Turner, C. *Key Fact EU Law*. London: Hodder Education, 2011

Articles

11. Hilty, R. M., Moscon, V., & Li, T., "Modernisation of the EU Copyright Rules". (R. M. Hilty, & V. Moscon, Eds.) Munich: *Max Planck Institute for Innovation and Competition*, 2017.
12. Rosati, E., "Neighbouring Rights for Publishers: Are National and (Possible) EU Initiatives Lawful?", *Max Planck Institute for Innovation and Competition*, 569-594, 2016.
13. Schoetter, A. L., "European Copyright Contract Law: A Plea for Harmonization". *Max Planck Institute for innovation and Competition*, 2017

Electronic documents

14. Eblida, **Articles 7 to 9 – Out of Commerce Works** (September 2017), Available at: [http://www.eblida.org/Documents/Copyright Reform/Art.7 to 9_OOCW.pdf](http://www.eblida.org/Documents/Copyright%20Reform/Art.7%20to%209_OOCW.pdf) (last visited 1/02/2019).
15. European Commission Fact Sheet, **Creating a Single Digital Market Bringing Down Barriers to Unlock Online Opportunities**, Strasbourg (2016), available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/7611/Factsheet_2_COMMUNICATION_FINAL.pdf (last visited 1/2/2020).
16. European Commission, **Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on copyright in the Digital Single Market**, Brussels (2016), available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593> (last visited 20/01/2020).
17. European Commission. (2011). **Single Market Act Twelve levers to boost growth and strengthen confidence** Brussels (2011), available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX %3A52015DC0614](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52015DC0614) (last visited 1/02/2020).
18. Hoppner, Thomas, **The proposed Directive on Copyright in the Digital Single Market (Articles 11, 14 and 16)** (December 2017), available at: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596835/IPOL_BRI\(2017\)_596835_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/596835/IPOL_BRI(2017)_596835_EN.pdf) (last visited 1/2/2020).

Site

19. IFLA.org. Available at: <https://www.ifla.org/node/92227> (last visited on

19/08/2019).

Treatise

20. Riccio, Giovanni Maria. “Ancillary Copyright and liability of intermediaries in the EU directive Proposal on copyright”. Position Paper, University of Salerno, 2018.